

Писмо до моя внук*

Фред Кент

април, 1942 година

Когато бил ученик, внукът на г-н Кент бил доста объркан поради модните тогава възгледи, които омаловажавали системата на печалбата. Той помолил дядо си да му обясни може ли въобще да има печалба, ако не се взема от нечий друг труд.

Скъпо мое внуче,

Ще отговоря на въпроса ти по възможно най-простия начин. Печалбата е резултат от начинание, което облагодетелства както *предприемчивия*, така и всички останали. Нека разгледаме това сработване в една примитивна общност, да речем, от сто човека, чиято съобразителност не надхвърля знанията, необходими единствено за посрещане на жизнените потребности чрез упорит ежедневен труд.

Та тази наша примитивна общност живеела в подножието на планина и се нуждаела от вода. Но вода имало единствено в извора, близо до планинския връх. Ето защо всеки ден всичките сто човека се катерили нагоре в планината. Трябвало им един час, за да се изкачат и да слязат. И ден след ден те правили това. Докато най-сетне *един* от тях не забелязал, че водата от извора се стича в същата посока, по която и той слиза от планината. Осенила го идеята да изкопае улей по планинския склон чак до своето обиталище. И той се захванал за работа.

Останалите *деветдесет и девет* дори и не полюбопитствали какво прави *той*.

Но един ден този, *стотният*, пренасочил част от изворната вода към прокопания улей и тя потекла надолу по планината към водоема, построен от *него* в подножието.

А после рекъл на останалите *деветдесет и девет*, които всеки ден пропилявали по един час, за да отидат, да си наляят и да си донесат вода, че ако *всеки* от тях иска да му дава ежедневно, това което изработва за десет минути от своето време, то *той* ще им дава вода от *своя* водоем. И ето че започнал всеки ден да получава по деветдесет и девет минути от тяхното време, и вече не било необходимо той самият да работи по шестнайсет часа на ден, за да си набави нещата от първа необходимост. Той се сдобил с огромна печалба, но пък неговото начинание дало възможност на всеки от *деветдесет и деветимата* да разполага допълнително всеки ден с петдесет минути.

Предприемчивият, който вече имал на разположение по шестнайсет часа на ден, а и по природа бил любознателен, прекарвал част от времето си, наблюдавайки как водата се спуска по планинския склон. Виждал как се провира отнася камъни и клони. Така той изобретил воденичното колело. Сетне, след дълги часове на размисъл и труд, впрегнал силата на водата да смила царевичното зърно.

Този, *стотният*, установил, че има възможност да смила зърното и на останалите *деветдесет и деветима*. И им казал: “Ще ви позволя да мелите *вашето* зърно в *моята* воденица, ако ми давате една десета от времето, което спестявате.” Те се съгласили. И

---

* Писмото е предоставено за публикация в страницата на Идеи за свободно общество от Лиън Лоу изпълнителен директор на фондацията Свободен пазар, ЮАР.

предприемчивият получил допълнителна печалба. Използвал времето, плащано му от останалите *деветдесет и девет*, за да си изгради по-хубава къща, с повече удобства - нови нарове, повече отвори в къщата за допълнителна светлина, осигурил си по-добра защита от студа. Станало така, че този, *стотният*, постоянно изнамирал начини да спестява деветдесет и деветте части от общия разход на тяхното време, като искал останалите да му плащат по още една десета за *неговата* предприемчивост

В крайна сметка се стигнало дотам, че този, *стотният*, разполагал с цялото си време и можел да го използва както намери за добре. Не се налагало да се труди, освен ако самият той не искал. Храна, подслон и дрехи му осигурявали останалите. Но *неговият* ум не преставал да работи, а останалите *деветдесет и деветима* постоянно имали повече време за себе си благодарение на *неговата* мисъл и планиране.

Така например забелязал, че един от тези *деветдесет и девет* души изработвал по-хубави обувки от останалите. Тогава *той* организирил нещата по такъв начин, че този човек да използва времето си, за да прави обувки, защото от печалбата той можел да го храни и облича, да му осигури подслон. На останалите *деветдесет и осем* вече не им се налагало сами да си правят обувките. Те трябвало да плащат една десета от времето, което спечелили. *Деветдесет и деветият* също можел да работи по-малко часове, защото част от времето, което всеки от *деветдесет и осемте* плащал, било възможно благодарение на *стотния*.

Дните се нижели и *стотният* забелязал, че друг прави по-хубави дрехи от останалите. Организирил нещата така, че той да посвети цялото си време на това основно умение. И така нататък.

Благодарение на далновидността на този, *стотния*, възникнало разделението на труда, в резултат на което все повече хора в общността работели това, което най-добре умеели.

Всеки разполагал с много време. Всеки, с изключение на най-бавно схващащите, започнал да проявява по-голям интерес към от това, което другите правели и да си задава въпроса как да подобри материалното си положение.

Крайният резултат е, че всеки човек започва да открива своето място в една общност на знаещи и можещи.

Но да допуснем, че този, *стотният*, бе прокопал улея до подножието на планината и бе казал на останалите *деветдесет и девет*: “Ако вие ми давате това, за което са ви необходими десет минути, за да го произведете, аз ще ви давам вода от *моя* водоем.” Те щяха да се обърнат към него и да му кажат: “Ние сме *деветдесет и деветима*, а ти си сам. Ще си вземем толкова вода, колкото искаме”. Е, какво щеше да стане тогава? Щеше да отпадне стимулт на най-любознателния ум да развива предприемчивите си идеи? Той щеше да проумее, че няма да спечели нищо от разрешаването на проблемите, ако трябва да използва отреденото му време, за да осигурява единствено прехраната си. Нямаше да има напредък в общността. Животът щеше да продължава да е тегло за всеки с единствената изгода да работи по цял ден за прехраната си.

Но да си представим, че *деветдесет и деветимата* не са попречили на *стотния* човек да продължи да размишлява и общността се е развивала. И нека допуснем, че за кратко време са се появили сто семейства. Щом децата пораснали, станало ясно, че трябва да ги научат как да живеят. Вече има достатъчно продукция, така че имало възможност да “отделят” неколцина, които да не работят за прехрана си, а да им плащат, за да учат младите.

По същия начин разширяването на познанието разкрило красотата на природата. Хората се опитвали да рисуват пейзажи и животни – и така се зародило изкуството. От звуците в

природата и от гласовете на хората се развила музиката. И се появила възможността онези, които били вещи в рисуването и музиката, да се посветят изцяло на изкуството, като давали творбите си на останалите в замяна на дял от произведеното в общността.

С развитието на тези процеси всеки член на общността, като давал нещо от своите умения, ставал все повече зависим от дейността на останалите.

И ако не се бяха появили злобата, завистта и несправедливите закони, ограничаващи честните предприемачи, които са полезни за всички, то щеше да има постоянен напредък.

Необходимо ли е да говорим още, за да докажем, че не може да има печалба, без да се вземе нещо от другите, че подобно начинание улеснява начина на живот на всеки?

Тези принципи действат както в голяма страна като Съединените щати, така и в нашата въображаема общност. Законите, които убиват стимула и парализират честния предприемач, задържат напредъка. Истинската печалба не е нещо, което всява страх, защото е от полза за всички.

Трябва да полагаме усилия да градим, вместо да рушим това, което другите са създали. Трябва да сме справедливи към другите, за да бъде и светът справедлив към нас.

Твой дядо
